

Postanowienie z dnia 4 lipca 2006 r., V CNP 86/06

Zamknięcie dostępu do instancji odwoławczej, będące naruszeniem uprawnień chronionych przepisami konstytucyjnymi (art. 78 Konstytucji), może stanowić podstawę skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu pierwszej instancji (art. 424¹ § 2 k.p.c.).

Sędzia SN Lech Walentynowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Maria Grzelka

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi "D.", spółki z o.o. w W. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 22 sierpnia 2005 r. w sprawie z powództwa Mariusza K. przeciwko "D.", spółce z o.o. w W. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 4 lipca 2006 r.,
odrzucał skargę.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 22 sierpnia 2005 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu odrzucił apelację pozwaną "D.", spółki z o.o. w W., wniesioną od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 23 lutego 2005 r. uwzględniającego powództwo.

Sąd drugiej instancji stwierdził, że przewidziany w art. 479⁹ § 1 k.p.c. obowiązek dołączenia do pisma procesowego dowodu doręczenia stronie przeciwnej odpisu tego pisma albo dowodu wysłania go listem poleconym dotyczy również wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku. Mimo niespełnienia tego wymagania, nie doszło do zwrotu wniosku strony pozwanej o sporządzenie uzasadnienia wyroku, w związku z czym doręczenie uzasadnionego orzeczenia stronie wnioskującej było – zdaniem Sądu – nieprawidłowe i nie wywołało skutków doręczenia. W konsekwencji spóźnione było wniesienie apelacji przez pozwaną

(art. 369 § 2 k.p.c.), uzasadniające odrzucenie tego środka odwoławczego (art. 373 k.p.c.).

Postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 22 sierpnia 2005 r. stało się prawomocne w chwili jego wydania (art. 394¹ § 2 k.p.c.).

Strona pozwana wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem tego orzeczenia (art. 424¹ § 1 k.p.c.), powołując się na naruszenie przepisów postępowania – art. 479⁹ § 1, art. 130 § 2 zdanie drugie, art. 369 § 1 i art. 373 k.p.c. przez zastosowanie nieistniejących rygorów procesowych i bezzasadne odrzucenie apelacji wniesionej w ustawowym terminie (art. 369 § 1 k.p.c.).

Skarżąca wskazała na niemożność wzruszenia kwestionowanego orzeczenia w drodze środków prawnych oraz powołała się na poniesienie szkody wywołanej wydaniem tego orzeczenia w wysokości 4630 zł, obejmującej opłacony wpis od apelacji (2830 zł) oraz zasądzone na rzecz powoda koszty postępowania apelacyjnego (1800 zł), uregulowane przez stronę pozwaną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 479⁹ § 1 k.p.c., po nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1804), wprowadził w sprawach gospodarczych rygor zwrotu *a limine* pism procesowych niedoręczonych przez profesjonalnego pełnomocnika stronie przeciwnej. Wyjaśniając wątpliwości ujawnione w praktyce sądowej na tle interpretacji tego przepisu, Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 października 2005 r., III CZP 65/05 (OSNC 2006, nr 3, poz. 50) wyraził pogląd, że przewidziany w art. 479¹ § 1 zdanie drugie k.p.c. obowiązek dołączenia do pisma procesowego wniesionego do sądu dowodu doręczenia drugiej stronie odpisu tego pisma albo dowodu wysłania go listem poleconym nie dotyczy wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku (art. 328 § 1 k.p.c.). Sąd Najwyższy podkreślił, że nie można wszystkich pism procesowych traktować w sposób jednolity, jak też nie jest możliwe wyczerpujące unormowanie dotyczące ich funkcjonowania w procesie, dlatego istotnego znaczenia nabiera praktyka sądowa, a także racjonalna, pragmatyczna wykładnia przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Wniosek o doręczenie uzasadnienia wyroku (art. 328 § 1 k.p.c.) jest pismem procesowym (art. 125 § 1 k.p.c.), ale nie wszystkie pisma procesowe podlegają doręczeniu stronie przeciwnej; z mocy przepisu szczególnego albo w wyniku racjonalnej interpretacji art. 128 k.p.c., który nie uzasadnia potrzeby doręczenia stronie przeciwnej odpisów

pism procesowych, jeżeli są wnoszone wyłącznie w interesie wnoszącego. Do takich pism należy wniosek o uzasadnienie wyroku. Sąd Najwyższy odwołał się też do argumentów historycznych oraz do utrwalonej, wieloletniej praktyki sądowej, stanowiącej samoistną wartość procesową.

W świetle tego poglądu, który podziela Sąd Najwyższy w składzie orzekającym, strona pozwana nie była obciążona obowiązkiem doręczenia powodowi odpisu wniosku o uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego. Odmienne poglądy Sądu Apelacyjnego nie oznaczają jednak, że kwestionowane postanowienie z tej przyczyny jest niezgodne z prawem (art. 424¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 417 § 1 i art. 417¹ § 2 k.c.), należy bowiem podzielić wypowiedziany w doktrynie pogląd, że niezgodność z prawem rodząca odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa (art. 424¹ k.p.c. w związku z art. 417 § 1 i art. 417¹ § 2 k.c.) musi polegać na oczywistej i rażącej obrazie prawa. Nie jest nią natomiast wybór jednej z możliwych interpretacji przepisów prawa, w szczególności, gdy są to przepisy nowe lub niejasne (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2006 r., V CNP 68/05, nie publ.).

Oczywistą obrazą przepisów prawa procesowego było natomiast odrzucenie apelacji strony pozwanej w sytuacji, w której nie doszło do zwrotu wniosku o doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny bezzasadnie przyjął, że zwrot pisma procesowego w sytuacji opisanej w art. 479⁹ § 1 zdanie drugie k.p.c. następuje z mocy prawa, podczas gdy tylko pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z jego wniesieniem do sądu (art. 130 § 2 k.p.c.). Przewidziany w art. 479⁹ § 1 k.p.c. rygor zwrotu zwalniał przewodniczącego sądu tylko od obowiązku wezwania o uzupełnienie braku pisma procesowego nie zwalniał natomiast od zarządzenia jego zwrotu.

Powyższa konstatacja nie jest jednak wystarczającą przesłanką uwzględnienia skargi, która powinna spełniać także inne wymagania. W rozpoznawanej sprawie istotne jest to, że kwestionowane postanowienie zamknęło stronie pozwanej tylko możliwość kontroli instancyjnej (apelacyjnej) wyroku Sądu pierwszej instancji. W konsekwencji istnieje prawomocny wyrok Sądu Okręgowego z dnia 23 lutego 2005 r., korzystający z powagi rzeczy osądzonej (art. 365 i 366 k.p.c.). Nie został on zakwestionowany również w tej skardze, zatem nie może podlegać jakiegokolwiek weryfikacji. Jego istnienie oznacza, że strona pozwana przegrywająca merytorycznie spór obowiązana jest ponieść na rzecz strony przeciwnej koszty

procesu (art. 98 k.p.c.). To stwierdzenie ma zasadnicze znaczenie, ponieważ przedstawioną w skardze szkodą są koszty postępowania (poniesiona przez skarżącego opłata apelacyjna oraz zasądzone na rzecz przeciwnika koszty zastępstwa prawnego).

Opłata apelacyjna nie może stanowić szkody w rozumieniu art. 424¹ § 1 k.p.c. już z tej przyczyny, że została wydatkowana przed wydaniem postanowienia odrzucającego apelację. Ten wydatek nie nastąpił więc „przez wydanie” kwestionowanego orzeczenia.

Zasądzone przez Sąd Apelacyjny koszty zastępstwa prawnego oznaczają wydatek obciążający stronę pozwaną, ale wydatek akcesoryjny, uzależniony od wyniku sporu (art. 98 k.p.c.). Merytoryczny wynik procesu, uwidoczniiony w prawomocnym wyroku Sądu Okręgowego, jest jednak dla strony skarżącej w całości niekorzystny. W sferze orzekania o kosztach procesu obowiązują dwie podstawowe zasady: unifikacji oraz odpowiedzialności za wynik sporu (art. 98 § 1 i art. 108 § 1 k.p.c.), nakazujące orzeczenie o kosztach w sposób całościowy, uzależniony od rezultatu procesu (unormowanie z art. 101 i 103 k.p.c. ma charakter wyjątkowy, nie dotyczący rozpoznawanej skargi).

Uznaniu wydatkowanych przez stronę skarżącą kosztów procesu za szkodę (art. 424¹ § 1 k.p.c.) sprzeciwiają się też materialnoprawne przepisy odszkodowawcze, dotyczące związku przyczynowego między zdarzeniem sprawczym a poniesionym uszczerbkiem majątkowym (art. 361 k.c.). W granicach tego związku należy ocenić stan rzeczy, który istniałby przy niewydaniu przez Sąd Apelacyjny postanowienia odrzucającego apelację. Nastąpiłaby wówczas merytoryczna ocena wniesionej apelacji, decydująca również o orzeczeniu w przedmiocie kosztów procesu całego postępowania sądowego. Tak więc weryfikacja prawidłowości orzeczenia o wszystkich kosztach procesu mogłaby być dokonana wyłącznie w wyroku Sądu drugiej instancji.

Strona skarżąca – w następstwie procesowego ukształtowania swojej skargi – została pozbawiona możliwości dowodzenia, że wynik postępowania odwoławczego byłoby dla niej korzystny. Również Sąd Najwyższy nie ma kognicji do zastępowania sądu drugiej instancji i rozstrzygania, jakiej treści orzeczenie powinno zapaść w następstwie nieodrzczenia apelacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CNP 79/05, nie publ.). Zaskarżając jedynie postanowienie o odrzuceniu apelacji strona skarżąca nie uprawdopodobniła więc, gdyż nie mogła

uprawdopodobnić, powstania szkody w wyniku poniesienia wskazanych kosztów procesu (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.), dlatego należało skargę odrzucić (art. 424⁸ § 1 k.p.c.).

Podłożem powyższej skargi było bezzasadne uniemożliwienie kontroli instancyjnej (apelacyjnej) wyroku sądu pierwszej instancji. Weryfikacja odszkodowawcza tego wyroku przy użyciu skargi przewidzianej w art. 424¹ k.p.c. jest jednak możliwa, należy bowiem uznać, że niezgodne z prawem zamknięcie drogi do instancji odwoławczej, będące naruszeniem uprawnień chronionych przepisami konstytucyjnymi (art. 78 Konstytucji), uprawnia stronę do złożenia skargi od prawomocnego orzeczenia sądu pierwszej instancji (art. 424¹ § 2 k.p.c.). Przesłanki bezprawności orzeczenia formalnego uniemożliwiającego kontrolę apelacyjną orzeczenia pierwszoinstancyjnego podlegają ocenie przy rozpoznaniu skargi, na równi z innymi przesłankami przewidzianymi w tym przepisie.